

Putinizam na ispitu birača

Božo Kovačević

Nakon parlamentarnih izbora 4. prosinca 2011, poslije kojih su uslijedili masovni prosvjedi diljem zemlje, u Rusiji je aktualizirano pitanje o tome treba li vlast i politički sustav mijenjati postupno, evolucijski, ili revolucijom

Je li Rusija pred novom revolucijom?

Nakon parlamentarnih izbora 4. prosinca 2011, poslije kojih su zbog navodno velikih izbornih prijevara uslijedili masovni prosvjedi diljem zemlje, u Rusiji je aktualizirano pitanje o tome treba li vlast i politički sustav mijenjati postupno, evolucijski, ili revolucijom. Iskustvo s dvije revolucije u 20. stoljeću navodi na zaključak da je spremnost zatečene vlasti da provede reforme, ako sama vlast nije sposobna kontrolirati provedbu reformi i suočavati se s njihovim posljedicama, zapravo uvod u revoluciju. Carski režim nije pronašao način da koegzistira s parlamentom u okviru dualističke monarhije, što je dovelo do njegova kraha i boljševičke revolucije 1917, a perestrojka i glasnost posljednjega sovjetskog vođe Mihaila Gorbačova prethodile su krahu komunističkog režima i raspadu Sovjetskog Saveza. Događa li se u današnjoj Rusiji nešto što bismo mogli usporediti s predrevolucionarnim zbivanjima 1917. i 1991?

Kad bismo se upustili u izvođenje povijesnih analogija, aktualni ruski režim lakše bi bilo usporediti s carskom vlašću na početku 20. stoljeća nego s vlašću Mihaila Gorbačova na njegovu kraju. Dok je Gorbačov zagovarao i predvodio reforme nadajući se da će postupnom demokratizacijom i liberalizacijom sustava osigurati njegovo preživljavanje, ruski se monarh na početku 20. stoljeća, čim mu je to omogućila stabilizacija političkih odnosa, suprotstavljao dosljednoj provedbi prihvaćenih političkih reformi. "Ignorirajući institucije dualističke monarhije počeo je državom upravljati autokratskim stilom kao na početku vlada-

Božo Kovačević, bivši veleposlanik Republike Hrvatske u Moskvi. Predavač na Visokoj školi međunarodnih odnosa i diplomacije u Zagrebu. E-pošta: bkovacevic@gmail.com

vine, a to je, u kombinaciji s katastrofalnim ratnim porazima, u konačnici Rusko Carstvo dovelo u revoluciju i propast" (Pavković, 2011:131).

Kad bismo se upustili u izvođenje povijesnih analogija, aktualni ruski režim lakše bi bilo usporediti s carskom vlašću na početku 20. stoljeća nego s vlašću Mihaila Gorbačova na njegovu kraju

Ključni korak ka uspostavi režima koji obilježavaju marginalizacija parlamenta i koncentracija vlasti u osobi predsjednika učinio je Boris Jeljcin oružanim obračunom s neposlušnim parlamentom i oktroiranjem superpredsjedničkog Ustava 1993. Naslijedivši zemlju uzdrmanu ekonomskom i socijalnom krizom, terorizmom i građanskim ratom u Čečeniji te vlast čvrsto upregnutu u kriminalne mreže novopečenih milijardera kojima je upravo Jeljcin omogućio da to postanu, Putin je stanovništvu iznurenu siromaštvom i bezakonjem obećao ono što mu je najviše trebalo – stabilizaciju i uspostavu poretka. Na početku njegova mandata čak je 81 posto građana smatralo da je za Rusiju najvažnije uspostaviti poredak, makar i po cijenu narušavanja nekih demokratskih načela i ograničavanja osobnih prava (*Kak vy schitaete*). Visoke cijene energenata, glavnih izvoznih roba Ruske Federacije, dale su mu solidnu financijsku osnovu, kakve u Jeljcinovo vrijeme nije bilo, za konsolidaciju proračuna i ispunjavanje očekivanja ponajprije državnih službenika, prosvjetnih radnika, policajaca, vojnika i umirovljenika.

Putinov feudalni policentrizam

Kako bi održao stabilnost, Putin je 2004. nakon terorističkog napada na školu u Beslanu u Sjevernoj Osetiji, primijenio mjere za učvršćivanje vertikalne vlasti koje su se svodile na ukidanje izravnih izbora za gubernatore oblasti i predsjednike nacionalnih republika. Otad u zemlji, koju Ustav definira kao federaciju, kandidata za čelnog čovjeka federalne jedinice predsjednik države predlaže lokalnom parlamentu, a ako predloženi kandidat ne bude izabran, predsjednik može raspustiti neposlušni parlament. Tijekom svoga drugog mandata Putin, koji je još imao podršku oko 70 posto birača, opredjeljivao se u korist poretka na račun demokracije te je proveo prisilno ujedinjavanje triju manjih parlamentarnih stranaka u Pravednu Rusiju kako bi stvorio lijevi parlamentarni centar nasuprot desnom centru koji je zauzimala njegova Jedinstvena Rusija. Jedan od ciljeva tog manevra bilo je oduzimanje glasova Komunističkoj partiji koja je jedina parlamentarna stranka kojom Kremlj izravno ne upravlja. Novi korak u tom pravcu bila je promjena Zakona o političkim strankama kojom su znatno otežani osnivanje i registracija političkih stranaka. Uveden je i razmjerni izborni sustav, čime je povećana ovisnost parlamentarnih zastupnika o stranačkim broj 9 - ožujak 2012.

hijerarhijama, a neizravno i o Kremlju. U sklopu tih reformi, koje su Rusiju sve više udaljavale od demokracije, neprestance je povećavan broj visokih državnih dužnosnika koji su, kao i Putin, radili u obavještajnim službama. "Prema najozbiljnijim procjenama, u Gorbačovljevo vrijeme zaleđe te vrste nije imalo više od 8 posto onih na vodećim državnim položajima, u ranim Jeljcinovim godinama bilo ih je 25 posto, a pri kraju drugoga Putinova mandata 2008. godine 42 posto" (White, 2011:327-328). Na svim ključnim položajima u sustavu državne vlasti i upravama najvećih državnih tvrtki nalaze se osobe podrijetlom iz Sankt Peterburga, Putinova rodnog grada. Strelovito bogaćenje najbližih Putinovih prijatelja dalo je vođama izvanparlamentarne opozicije argumente za pretpostavku da ti ljudi "nisu drugo do nominalni vlasnici znatne imovine, a stvarni je beneficijar sam Putin" (Nemtsov i Milov, 2010:7).

Putinov obračun s najbogatijim Rusom Mihailom Hodorkovskim – koji je počeo njegovim uhićenjem krajem 2003. nastavljen oduzimanjem imovine i produljen dvjema presudama zbog neplaćanja poreza, koje su 2011. objedinjene u jedinstvenu kaznu zatvora od 14 godina – javnosti je prikazan kao dio sustavnih napora za dosljednu provedbu zakona. No kad je veći dio tvrtke Yukos, čiji je vlasnik bio Hodorkovski, u prosincu 2004. na opskurnoj aukciji u bescijenje prodan samo nekoliko dana ranije osnovanoj tvrtki Baikal Finance Group u čijoj su vlasničkoj strukturi bili ljudi iz najbližega Putinova okruženja (Timeline of Yukos Affair), bio je to jasan znak da se bogatstvo, koje je stečeno u razdoblju carujućeg bezakonja burnih devedesetih godina, ne preraspodjeljuje samo u interesu naroda i države. "Stoga slučaj Yukos nije nikakav sukob države s biznisom, nego politički i komercijalno uvjetovan napad jednoga biznisa... na drugi. Država je tu talac interesa konkretnih fizičkih osoba kojima su dane ovlasti državnih službenika" (Khodorkovsky, 2010:23).

Kad je veći dio tvrtke Yukos, čiji je vlasnik bio Hodorkovski, u prosincu 2004. na opskurnoj aukciji u bescijenje prodan samo nekoliko dana ranije osnovanoj tvrtki Baikal Finance Group u čijoj su vlasničkoj strukturi bili ljudi iz najbližega Putinova okruženja, bio je to jasan znak da se bogatstvo ne preraspodjeljuje samo u interesu naroda i države

Neočekivani javni opis načina poslovanja vladajuće strukture pojavio se 2007. u dnevnom listu *Kommersant*. Ruski poduzetnik Oleg Švarcman opisao je u autoriziranu razgovoru način

preuzimanja uspješnih tvrtki, zapravo oblik konfiskacije njihove imovine u korist pripadnika represivnih službi. Naveo je da su 2004. "naši kolege iz FSB (Savezna služba sigurnosti, nap. B. K.) odlučili da treba stvoriti organizaciju koja će sve poput Hodorkovskoga primorati da se klanjaju i svijaju, koja će ih pritiskati i

Način funkcioniranja vlasti u Rusiji podsjeća na stanje u europskome ranom srednjem vijeku kad nije postojala jasna razlika između privatnog vlasništva monarha i državnog vlasništva

usmjeravati na društveno korisnu aktivnost". Naveo je da analizu poslovanja tvrtki diljem Rusije za potrebe takvog preuzimanja radi 600.000 bivših zaposlenika MUP-a i drugih represivnih državnih struktura. Organizacije u čiju se korist vrše ta preuzimanja financiraju veterane tih službi, njihove udovice i djecu, ali i njihove sadašnje djelatnike. Sve se to radi u ime stranke Jedinствена Rusija, a "stranku za nas predstavlja represivni blok kojemu je na čelu Igor Ivanovič Sečin", tadašnji zamjenik šefa predsjednikove administracije (Kovačević, 2008).

Takav način funkcioniranja vlasti u Rusiji podsjeća na stanje u europskome ranom srednjem vijeku kad nije postojala jasna razlika između privatnog vlasništva monarha i državnog vlasništva. Obilježje takva feudalnog modela jest i definiranje domena koje vladar dodjeljuje pojedinim feudalcima. Oni u svojim domenama upravljaju po svojoj volji, ali uz uvjet da su lojalni vladaru. Uz svijetu poznati primjer Čečenije kojom Ramzan Kadirov upravlja u skladu sa šerijatskim zakonom, ni najmanje ne mareći za zakone Ruske Federacije, Ustav i međunarodno prihvaćene norme ljudskih prava, ruska politička i društvena zbilja pruža niz potvrda postavke o feudalnom policentrizmu kao najprikladnijem opisu modela vlasti u Rusiji (Schlapentokh, 2007:120). Tako je, primjerice, 2004. u Republici Karačaevo-Čerkezija zet Predsjednika Republike sa svojim suradnicima u svojoj kući ubio sedmoricu suparnika, među njima i zastupnika u republičkom parlamentu, u nadmetanju za uspostavom kontrole nad lokalnim kemijskim kombinatom. Lokalna je policija aktivno sudjelovala u prikriivanju zločina i odbijala pokrenuti ikakvu istragu sve dok rođaci poginulih nisu provalili u vilu u kojoj se zločin dogodio, okupirali ured predsjednika, alarmirali moskovske medije i iznudili dolazak istražitelja iz Moskve. Zet je uhićen, ali Predsjednik Republike nije izgubio povjerenje Predsjednika Ruske Federacije unatoč tome što je lokalna policija potpuno bila podređena upravo njemu (Kovačević, 2005).

Jedan od načina ispunjavanja obveze prema vladaru jest osiguravanje odgovarajućeg broja glasova za njega osobno i za njegovu vladajuću stranku. Neispunjavanje te zadaće vjerojatnije će rezultirati smjenom gubernatora ili predsjednika nacionalne republike nego bilo koji oblik zloporabe vlasti ili

otvorenog ignoriranja saveznih zakona. Tako predsjednici kavkaskih republika, koji prednjače po svakovrsnim nezakonitima, ne moraju strijepiti od smjene jer na izborima osiguravaju gotovo stopostotnu podršku vlasti, dok je, primjerice, gubernator Volgogradske oblasti morao dati ostavku zbog nedovoljnog postotka glasova koji je Jedinствена Rusija osvojila na parlamentarnim izborima 4. prosinca (*V Volgogradskoy oblasti*, 2012).

Kad je Putin postao predsjednik, 81 građana bilo je spremno prihvatiti privremenu suspenziju određenih demokratskih i ljudskih prava u interesu uspostave poretka, samo se 9 posto zauzimalo za dosljednu provedbu demokracije i po cijenu slabljenja sigurnosti i porasta kriminala. Tijekom vremena broj prvih se stalno smanjivao, pa je početkom 2010. pao na 56 posto. Istodobno je broj opredijeljenih za demokraciju porastao s 9 na 23 posto, a broj onih koji se nisu mogli odlučiti s 10 na 21 posto (*Kak vi schitaete*). Dok se raspoloženje stanovništva postupno mijenjalo u pravcu očekivanja većeg stupnja demokratizacije sustava, režim je provodio reforme suprotne takvim očekivanjima građana.

Kriza putinovske stabilizacije

Vjerojatno bi problem demokratizacije političkog života u Rusiji ostao drugorazredno pitanje za većinu građana da su više bila ispunjena druga očekivanja. Premda je prvi Putinov mandat doveo do stabilizacije ekonomskih prilika i ublažavanja gorućih socijalnih problema zahvaljujući trajnom suficitu državnog proračuna i rastu BDP-a na temelju rasta cijena energenata na svjetskom tržištu, ubrzo je postalo jasno da intenzivno podržavanje ključnih gospodarskih grana rezultira pojavom novih bogataša, listom iz redova najbližih Putinovih suradnika, a ne preraspodjelom državnog bogatstva u interesu većine stanovnika. Milijarde namijenjene ostvarenju pompozno najavljivanih nacionalnih projekata na području socijalne politike, znanosti i obrazovanja, poljoprivrede i stambeno-komunalne politike većim su dijelom završavale na računima korumpiranih činovnika. S izbijanjem svjetske financijske krize 2008. propali su planovi za masovnije korištenje hipotekarnih kredita za kupovinu nekretnina, koji su se u relevantnom broju počeli dodjeljivati tek 2006. Srednji sloj i mali poduzetnici otad imaju sve manje razloga za zadovoljstvo putinovskom stabilizacijom.

Neki nepomirljivi kritičari režima već su 2005. najavljivali skori kraj Putinove ere. Usporedivši ga ne s dugovječnim generalnim sekretarom Brežnjevom nego s notorno nesposobnim Konstantinom Černjenkom, jedan od njih je u Putinovu godišnjem obračanju zastupnicima obaju parlamentarnih domova 2005. vidio da "pogođen efizemom pluća, režim ide ususret svojem kraju. Pritom je kraj dovoljno blizu: ostale su dvije i pol do tri godine do njega" (Belkovsky i Golyshhev, 2006:46). Nešto suzdržaniji u pogledu na predviđanje točnog vremena propasti režima, ali zato jednako određen u pogledu na njegovu konačnu sudbinu, bio je Mihail Hodorkovski koji kazao da je "bez ozbiljne evolucije sadašnji politički režim poluautoritarnog tipa besperspektivan za zemlju. On neizbježno rađa klasičan zastoj i redovito povijesno zaostajanje koje u današnjemu globaliziranom svijetu ugrožava samo postojanje zemlje" (Hodorkovsky,

2010:104). Te, kao i mnoge druge briljantno sročene kritike Putinova režima, godinama se objavljuju u ruskim novinama, knjigama i na internetskim portalima. No sve do 2011. kao da nisu imale jači odjek u najširoj javnosti.

Postavši jamcem održanja povlastica bogataša nove generacije i korupcijom prožete državne administracije, Putin je pred kraj svoga drugog predsjedničkog mandata bio izložen orkestriranom pritisku da promijeni Ustav i sebi osigura treći uzastopni mandat. Otklonio je te pritiske, ali je proveo opsežnu operaciju koja je osigurala njegov odlučujući utjecaj na rusku politiku i nakon što je napustio predsjednički položaj. Koristeći se svojom još nepoljuljanom popularnošću, ali i neiscrpnim "administrativnim resursima" kojima je kao predsjednik države raspolagao, postao je vođa stranke Jedinствена Rusija, ali ne i njezin član. Kao nositelj svih lista na izborima 2007. stranci je osigurao dvotrećinsku većinu u Dumi. S Dimitrijem Medvedevim dogovorio se da on bude predsjednički kandidat na izborima u ožujku 2008. te da mu, kad postane predsjednik, povjeri mandat premijera. Mogao se pouzdati u to da će Medvedev omogućiti da i poslije Putina Rusijom vlada Putin. Medvedev je bio njegov suradnik u gradskoj vlasti Sankt Peterburga početkom devedesetih godina, zatim šef njegove prve predsjedničke kampanje, pa šef predsjednikove administracije, predsjednik Nadzornog odbora Gazproma i, naposljetku, prvi potpredsjednik Vlade zadužen za nacionalne projekte.

Mnogi koji su na trenutak povjerovali da bi Dimitrij Medvedev mogao biti pronositelj nove perestrojke i glasnosti ostali su razočarani

Tijekom prve tri godine predsjedničkog mandata Medvedev gotovo da nije pokazivao nikakve znakove spremnosti da se politički osamostali od svoga mentora. Predložio je produženje mandata Dume na pet, a mandata predsjednika države na šest godina. To je otvorilo mogućnost da Putin, ako se odluči kandidirati, bude predsjednik još 12 godina. Sredinom 2011. pojavili su se znakovi da će razvoj krenuti u tom pravcu. Primivši u Kremlju novoizabranog predsjednika neparlamentarne stranke Prava stvar Mihaila Prohorova, Medvedev je s njim razgovarao o mogućim korjenitim reformama koje su podrazumijevale promjenu gotovo svega što je uspostavio Putin jačajući vertikalu vlasti. Prohorov je predložio uvođenje većinskoga izbornog sustava, decentralizaciju i neposredne izbore gradonačelnika Moskve i Sant Peterburga koje, prema važećem zakonu, imenuje predsjednik države. S obzirom na to da je Prohorov još ranije rekao da "nema razloga da Hodorkovski i Lebedev budu u zatvoru", Medvedevljeva izjava da o nekim od njegovih ideja i sam razmišlja (*Vstrecha s liderom partii*, 2011) snažno je odjeknula u političkoj javnosti. U potpuno istom duhu prošao je i Medvedevljev sastanak s predstavnicima ruskog biznisa tijekom kojega je izrekao nekoliko neuvi- broj 9 - ožujak 2012.

jenih kritičkih opaski o radu Vlade (*Vstrecha s predstaviteljima*, 2011). No pravu političku senzaciju izazvala je izjava jednog od sudionika tog sastanka da je Medvedev pozvao poslovne ljude da se opredijele između njegova programa političke i ekonomske modernizacije i Putinova programa potpunog podržavanja ekonomije.

Reakcija javnosti bila je eksplozivna. U redakcijskim komentarima najpoznatijih medija govorilo se o logičnom kraju "Putinova državnog kapitalizma s centralizacijom vlasti i podjelom najdragocjenijeg vlasništva uskom krugu bliskih", kao i o tome da su predsjednički izbori 2012. prava prilika za "nenasilnu legitimnu promjenu smjera zemlje u sljedećih šest godina" (*Mezhdju vertikaloy i svobodoy*, 2011). Uvjereni da je režim napokon otvorio vrata demokratskim reformama, 18 intelektualaca objavljuje otvoreno pismo u kojemu se opredjeljuju za Medvedeva i iznose kritike na račun Putina koje je dotad izicala samo neutjecajna izvanparlamentarna opozicija. Utjecajni mediji i ugledne javne osobe, zgroženi mogućnošću da Putin upravlja zemljom sljedećih 12 godina, pozivaju građane da podrže Medvedeva na izborima za predsjednika.

No pokazalo se da režim i njegov ključni igrač Vladimir Putin nisu spremni za reforme. Mihail Prohorov, čija je stranka nakon izbora mogla postati Medvedevljevo parlamentarno uporište, udaljen je 15. rujna s mjesta predsjednika stranke udarom organiziranim iz Kremlja (Kolesnikov, 2011; Krainova i Twikel, 2011). Na konvenciji stranke Jedinствена Rusija 24. rujna 2011. Medvedev je, u dotad neviđenom ritualu javnog poniženja, pristao biti nositeljem svih lista te stranke na predstojećim parlamentarnim izborima i predložio je Putina za stranačkog kandidata na predsjedničkim izborima u ožujku 2012. Ako je 2008. bilo "previše toga u igri da bi se povjerovalo da će kremaljski klanovi naprosto dopustiti slobodne i demokratske izbore između suprotstavljenih kandidata uz neograničen pristup elektronskim medijima" (Dzieciolowsky, 2007), onda su 2012. u igri još veći uložili nego tada s obzirom na bogatstva koja su u međuvremenu akumulirana.

Zbivanja u rujnu 2011. pokazala su da aktualni ruski režim nije spreman provesti političke i ekonomske reforme odozgo. Mnogi koji su na trenutak povjerovali da bi Dimitrij Medvedev mogao biti pronositelj nove perestrojke i glasnosti ostali su razočarani. Ali dok je 2007, kad je Putin odredio Medvedeva kao svog nasljednika, prijenos vlasti prošao bez vidljivijih javnih reakcija, 2011. najava Putinova povratka u Kremlj nije mogla proći bez otpora. "Poslije dugih godina pasivnosti i ravnodušja u Rusiji je počelo formiranje građanskog društva. Zapravo, ono nije počelo danas nego se događalo postupno" (Falikov, 2011). Dotad neprimjetno građansko društvo, ograničeno na publiku internetskih portala, izvanparlamentarnu opoziciju i nekolicinu hrabrih kolumnista, iskazalo je svoje neslaganje tako što nije glasovalo za Jedinствenu Rusiju na parlamentarnim izborima u prosincu i tako što je bilo odlučno da se suprotstavi izbornim prijevarama koje su dotad u Rusiji bile toliko uobičajene da su neki analitičari ruske izbore nazvali "oksimoronom demokracije" (Myagkov i Ordeshook, 2008:18). Pokušajem da internim dogovorom o rotaciji kadrova riješi najvažnije političko pitanje u zemlji, "Putin je istodobno izazvao i krizu legitimnosti i

stabilnosti. Rusko društvo postaje nesovjetsko, ali opterećeno postsovjetskim režimom s postsovjetskom sukcesijom" (Judah, 2011). Odbivši omogućiti da se interesi demokratski opredijeljenih slojeva stanovništva artikuliraju unutar sustava, režim je dio birača okrenuo ka izvanparlamentarnoj opoziciji i tako izravno pridonio tome da revolucija postane sve češća tema u raspravama o budućnosti Rusije.

Krajnje heterogenu izvanparlamentarnu opoziciju, koja obuhvaća i stranke koje nisu prešle visoki izborni prag od 7 posto i stranke i organizacije koje režim odbija registrirati i omogućiti im sudjelovanje u političkom životu, ujedinjuju krilatice "Rusija bez Putina" i "Stranka prevaranata i lopova" kojom se časti Jedinствена Rusija. Ta je opozicija postigla da se u najširoj javnosti raspravlja o temama koje su neugodne za vlast. Istraživanja pokazuju da 37 posto ispitanika smatra da Jedinствена Rusija jest "stranka prevaranata i lopova" (*Rossijane*, 2011). Opozicija je uspjela, ponajprije masovnom upotrebom interneta, mobilizirati građane da se javno i organizirano suprotstave dotad uobičajenoj praksi izbornih prijevara i zlouporaba vlasti. Čak 45 posto ispitanika uvjeren je da izbori nisu bili poštenu naspram 35 posto onih koji misle da jesu. Istraživanje provedeno prije parlamentarnih izbora pokazalo je da je 46 posto ispitanika očekivalo da izbori neće biti poštenu (*Press vypuski*).

Čini se da je opozicija uspjela i u stvaranju predodžbe o tome da su prijevare i zlouporabe mnogo više utjecale na konačni rezultat izbora nego što je doista bilo tako. Istraživanje provedeno nakon velikih prosvjednih akcija u Moskvi i drugim gradovima pokazalo je da je 48 posto ispitanika ipak glasovalo za Jedinствenu Rusiju (*Rossijane*, 2011), što je samo neznatno manje od službenog rezultata izbora. Ali probuđeno građanstvo postalo je osjetljivo i na najmanju prijevare, pa je jedan od vođa prosvjeda Boris Akunin (2011) imao pravo kada je rekao: "Vertikala još nije spoznala kakvu je zasjedu sama sebi postavila. Izborne je prijevare mnogo puta otrsela s ruku, ali ovaj put neće. Stoga što je društvo polako evoluiralo, a vertikala to nije primijetila. Pokazalo se da se s nama tako više ne smije. U svakom slučaju, u Moskvi se ne smije".

Jasne znakove da je raspoloženje građanstva u sve očitijem raskoraku s potezima vertikale vlasti detektiralo je jedno opsežno istraživanje o nevladinim organizacijama, provedeno krajem 2010. i početkom 2011. Predstavnici velikog broja nevladinih organizacija iz cijele zemlje upozorili su na to da su se, osobito nakon uvođenja razmjernoga izbornog sustava i ukidanja izbora gubernatora, strukture vlasti udaljile od građana i da su predstavnička tijela, kao i lokalni pravosudni organi, samo sredstvo ekonomskih interesa pripadnika izvršne vlasti. Takvi su uvidi uputili na sljedeći zaključak: "Izbijanje sukoba, nemogućnost njihova rješavanja i velika vjerojatnost zaoštavanja stanja do krajnjih granica, uvjetovani samom kompozicijom vlasti, na taj se način pojavljuju kao njezine nezaobilazne značajke. Stvoreni politički sustav pokazuje se nestabilnim i, kao takav, osuđen je na ponavljanje masovnih izljeva nezadovoljstva" (Volkov, 2011:38). Autor istraživanja predvidio je zbivanja koja su potresla Rusiju prije i poslije parlamentarnih izbora 2011.: "*Prinudna politizacija* udruga građanskog društva može u perspektivi označiti drugi, bolje organiziran i strukturiran značaj masovnih prosvjeda" (Volkov, 2011:50).

Polazeći od pretpostavke da na prosinačkim parlamentarnim izborima nije učinjeno dovoljno da se mobiliziraju birači odani vlasti, dok je opozicija mobilizirala svoje birače, režimski stratezi odlučili su organizirati velike predizborne skupove podrške Putinu, ali bez sudjelovanja Jedinствene Rusije i regionalnih vlasti. Na mitinzima će sudjelovati "samo dobrovoljci koji neće u kameru izjaviti da su ih dotjerali" (*Organizatory...*, 2012). Svoj je prilog toj kampanji pokušao dati i Medvedev, budući da Putinovim izborom sebi osigurava premijerski položaj. Ponovno je 25. siječnja 2012. posjetio Fakultet novinarstva na Moskovskom državnom sveučilištu. I dok je za njegova posjeta tom fakultetu tijekom kampanje za parlamentarne izbore u listopadu

Krajnje heterogenu izvanparlamentarnu opoziciju ujedinjuju krilatice "Rusija bez Putina" i "Stranka prevaranata i lopova" kojom se časti Jedinствена Rusija

2011. njegova služba osiguranja dopustila da u publici budu samo pripadnici vlasti sklonih omladinskih organizacija, sada se susreo sa studentima koji su ga pitali je li svjestan da se u Rusiji priprema revolucija. Tako se i Medvedev suočio sa stvarnošću jednako neugodno kao i Putin kad je u jeku predizborne kampanje, poslije borilačkog meča u kojemu je pobijedio ruski borac, izašao na ring i doživio unisoni zvižduk razjarene publike.

Ruski je režim uspješno izbjegao scenarij obojenih revolucija koji je pogodilo postsovjetske države Gruziju, Ukrajinu i Kirgiziju. Prijetnju perspektivom općeg kaosa koji je zahvatio zemlje arapskog proljeća, a koji kao da prizivaju opozicijski govornici pozivajući na revoluciju, režim je već upotrijebio kao argument u korist očuvanja stabilizacije. Malo je vjerojatno da bi se u Rusiji mogao dogoditi Tahrir. Istraživanja javnog mnijenja koja su provedena mjesec i pol prije izbora pokazuju da je realno očekivati da Putin pobijedi u prvom krugu, što je njegov izričit cilj (*Predvaritelnye yanvarskie...*, 2012). Ako i uspije u tome, to nipošto ne znači da Moskva 2012. neće postati "najzanimljiviji i najvažniji grad na svijetu", kako to očekuju dvojica vođa opozicijskih snaga, najavljujući nastavak sukoba između demokrata koji će napredovati i *arestokrata* koji će se povlačiti (Navalny, 2012). To za Putina otvara perspektivu novih suočavanja sa stvarnošću koja su mnogo neugodnija od mečeva u ringu. "Autoritet, ljubav, strah i strahopoštovanje – sve se to događa samo jedanput u priči o karizmatičkom vođi i njegovu narodu. Kad oni iznenada nestanu, za sobom ostavljaju samo krešendo hukanja i zvižduka gomile. A kada počnu letjeti i trule rajčice, izviždani predstavljac može sam pozornicu napustiti ranije ili biti uklonjen s nje silom" (Kotsybinsky, 2011).

Literatura

- Akunin, B. (2011). *Ne slushayte provokatorov*. www.novayagazeta.ru (pristupljeno 9. studenoga 2011).
- Belkovsky, S., Golyshev, V. (2006). *Biznes Vladimira Putina*. Jekaterinburg: Ulytra. Kulytura.
- Dziedziolowski, Z., (2007). *Vladimir Putin forever*. www.opendemocracy.net (pristupljeno 2. listopada 2007).
- Falikov, B. (2011). *Zalozhniki vertikali*. www.gazeta.ru (pristupljeno 26. prosinca 2011).
- Judah, B. (2011). *Same Putin, different Russia*. www.opendemocracy.net (pristupljeno 7. listopada 2011).
- Kak ya schitaete, shto seichas vazhnee dlya Rossii*. www.levada.ru/archive/gosudarstvo-i-obshchestvo/rossiya-i-demokratiya/kak-vy-schitaete-shto-seichas-vazhnee-dlya-rossii
- Khodorkovsky, M. (2010). *Statyi, dialogi, intervyu*. Moskva: EK-SMO.
- Kolesnikov, A. (2011). Kremlyevskaya mishelovka. *Novaya gazeta* od 14. rujna 2011.
- Kotsybinsky, D. (2011). *Why Putin still has a lot to learn from Machiavelli*. www.opendemocracy.net (pristupljeno 2. prosinca 2011).
- Kovačević, B. (2005). *Izvjeshće o radu u 2004. godini*. Veleposlanstvo RH u Ruskoj Federaciji, 17. siječnja 2005.
- Kovačević, B. (2008). *Izvjeshće o radu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Ruskoj Federaciji za 2007. godinu*, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Ruskoj Federaciji. Klasa: 001-01/08-02/01, Urbroj: 521-RUS-01/01-08/01, Moskva, 31. siječnja 2008.
- Krainova, N., Twickel, N. v. (2011). Rebuking the Kremlin, Prokhorov Quits Right Course. *The Moscow Times*, 16. rujna 2011.
- Myagkov, M., Ordeshook, P. C. (2008). *Russian Elections: An Oximoron of Democracy*. Seattle: NCEEER.
- Navalny, A. (2012). *The Akunin-Navalny interviews I, II, i III*. www.opendemocracy.net (pristupljeno 11. 13. i 17. siječnja 2012).
- Nemtsov, B., Milov, V. (2010). *Nezavisimy ekspertny doklad. Putin. Itogi. 10 lyet*. Moskva: Solidarnost.
- Organizatory predvybornoy kompanii Putina primenyat novuyu taktiky*. www.vedomosti.ru/politics/2012/01/26/1485345
- Pavković, J. (2011). *Ruska dualistična monarhija (1906.-1917.)* Magistarska radnja. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Predvaritelnye yanvarskie reitingi odobreniya, polozheniya dal v strane, elektoralnye predpochteniya*. www.levada.ru/25-01-2012/predvaritelnye-yanvarskie-reitingi-odobreniya-polozheniya-del-v-strane-elektoralnye-predpochteniya
- Press vypuski posvyashennye vyboram*. www.levada.ru/press-vypuski-posvyashennya-vyboram
- Schlapentokh, V. (2007). *Contemporary Russia as a Feudal Society*. New York: Palgrave Macmillan.
- Volkov, D. (2011). *Perspektivi grazhdanskova obshchestva v Rossii*. www.levada.ru/sites/default/levada_civil_society_2011_report-pdf
- V Volgogradskoy oblasti...*, www.gazeta.ru (pristupljeno 28. prosinca 2011).
- Vstrecha s liderom partii Pravoe delo Mihailom Prohorovym*. www.kremlin.ru/transcripts/11761 (pristupljeno 27. lipnja 2011).
- Vstrecha s predstavatelyami krupnyh chastnih i gosudarstvenih kompaniy*. www.kremlin.ru/news/11890 (pristupljeno 11. srpnja 2011).
- Vy zadali samiy smely vopros v svoey zhizni*. www.gazeta.ru (pristupljeno 25. siječnja 2012).
- White, S. (2011). *Understanding Russian Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. ■